

KOŠICE TOVÁRENSKÁ BYTOVÝ DOM

Diplomová práca
Šárka Guľašiová

ATELIÉR HRADEČNÝ - HRADEČNÁ

ČASŤ I
MIESTO

Fakulta architektury
České vysoké učení technické v Praze

Autor: Bc. Šárka Guľašiová
Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. arch. Tomáš Hradečný
Odborný asistent: Ing. arch. Klára Hradečná
LS 2018/2019

Obsah**ČASŤ I**

Mesto Košice	6
História	8
Geomorfológia	14
Staré mesto	16
Riešené územie	18
Náplň I funkcie	26
Doprava a dostupnosť	28
Významné stavby mesta	30
Kultúrne a sakrálne stavby	32
Vzdelanie a správa	34
Obchod a aktívny parter	36
Zoznam zdrojov	38

1869

1896

1938

1912

6

1949

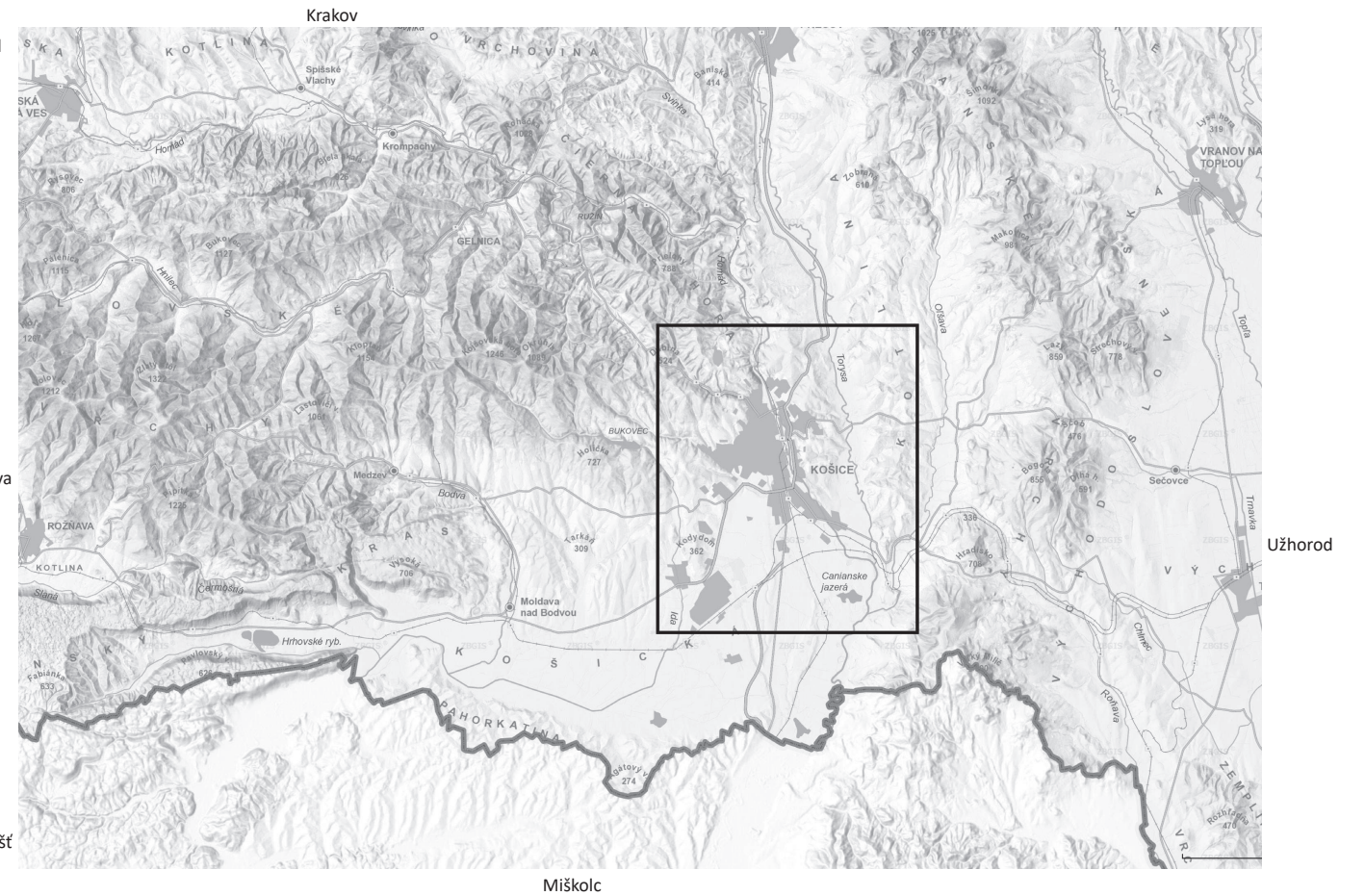

1971

Poprad

Bratislava

Budapešť

Užhorod

Miškolc

KOŠICE

Druhé najväčšie mesto Slovenskej republiky, leží v Košickej kotline na východe Slovenska. Mesto sa teší výbornej dostupnosti do Maďarska, Ukrajiny aj Poľska. Už v minulosti Košice ťažili zo svojej výhodnej polohy na obchodných cestách.

Dnes sú Košice nielen významnou hospodárskou aglomeráciou, ale hlavne dopravným uzlom vďaka železničnej križovatke a medzinárodnému letisku.

Košice ležia v širokom údolí rieky Hornád, zo západu ohraničené Slovenským rudohorím, z východu Slanskými vrchmi. Centrum mesta je položené v nadmorskej výške 208 metrov.

V meste sídli Ústavný súd Slovenskej republiky a Košický samosprávny kraj. Mesto tvorí 22 mestských častí. Spravuje 34 základných a 63 materských škôl, mimo to je tu sieť stredných škôl - gymnázia, stredné odborné školy, učilištia, obchodné akadémie, zdravotnícke a umelecké školy. Tri univerzity zabezpečujú najvyšší stupeň vzdelania - Technická univerzita Košice, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Univerzita veterinárneho lekárstva a farmácie a ďalšie pracoviská slovenských vysokých škôl.

Košice v roku 2013 získali titul Európske hlavné mesto kultúry 2013 spolu s Marseille. V roku 2016 ako prvé mesto na Slovensku, získali titul Európskemu športu 2016.

Roh Hlavnej a Štúrovej ulice, rok 1978, dnes tu stojí OD Dargov.

Pohľad z okna Hotela Schalkház na Hlavnú ulicu, kde prasklo vodovodné potrubie pred domom Hlavná 3. V pozadí dominuje Kuhlmannov dom z roku 1889.

Pohľad na sever zo Severnej veže Dómu sv. Alžbety. V popredí budova mestského divadla, dnes Štátne divadlo Košice. V pozadí Kostol Najsvätejšej trojice, bývalý Univerzitný kostol.

Hlavná ulica, pohľad z juhu na sever. V pozadí Hviezdoslavova ulica a Námestie Maratónu mieru. Viditeľné nárožie Východoslovenského múzea.

Hlavná ulica, pohľad od Forgáčovského paláca - dnes Štátna vedecká knižnica, na juh.

HISTÓRIA

Počiatky osídlenia v Košickej kotline sú zjavné už od konca staršej doby kamennej. V roku 1230 sa objavuje prvá písomná zmienka o južnom predmestí.

Košice, vďaka svojej obchodnej aj strategicky výhodnej polohe, zaznamenali rýchly vývoj a vzostup. Získavali privilégia, ktoré ďalej prispievali k rozkvetu remeselnej výroby, obchodu a zvyšovanie významu mesta ako aj jeho rozvoj.

Od roku 1307 zaznamenávame najstaršie cechové stanovy v krajine.

Košice svojím významom boli hneď za Budínom, od roku 1347 až do začiatku 18. storočia si zachovali postavenie druhého mesta Uhorska.

Ako prvé mesto v Európe, Košice dostali v roku 1369 vlastný mestský erb.

Od začiatku 15. storočia Košice stáli na čele Pentapolitany, zväzku piatich východoslovenských miest.

Mesto sa výrazne vyvíjalo v hospodárstve, stúpala jeho administratívny a politický význam, čo vyústilo v zriadenie Košickej univerzity v roku 1657. Prešla zmenami na kráľovskú univerzitu a neskôr na právnickú akadémiu, úspešne fungovala do roku 1921.

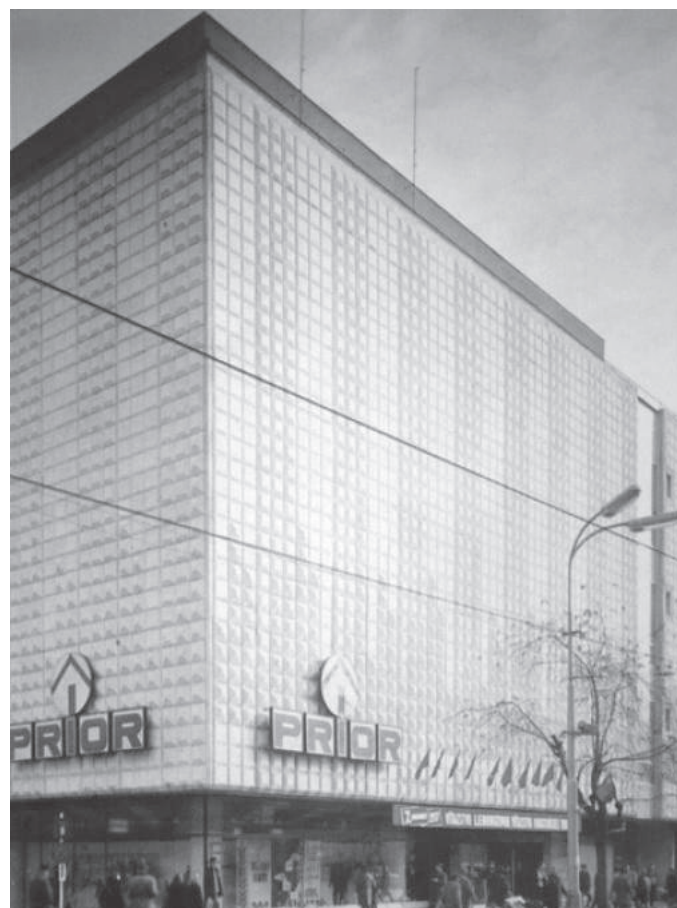
Pohľad na dnes už neexistujúce prvé dva domy na východnej strane Hlavnej ulice, ktoré mali orientačné čísla 1 a 3. Asanované boli v roku 1964 a na ich mieste dnes stojí hotel Hotel Doubletree by Hilton, niekdajší hotel Schalkház, neskôr Hotel Slovan.

Pohľad z roku 1916 na domy, ktoré majú v súčasnosti orientačné čísla 11 až 19. Väčšina z nich boli za prvej republiky značne prestavané.

Budova poisťovne Assicurazioni Generali Trieste, ľudovo nazývaný Osemposchodák, bola prvá výšková budova v meste. Postavená bola v rokoch 1938 až 1939 podľa projektov slovenského architekta Alexandra Skuteckého v duchu funkcionalizmu.

Na mieste zbúraných domov v priestore medzi Hlavnou a Kováčskou ulicou na južnom okraji Kasárenského námestia vyrástla v rokoch 1965 až 1968 mohutná budova OD Prior. Je to päťposchodová stavba, ktorá bola necitlivo zasadená do historického centra medzi budovy z konca 19. storočia. Projekt budovy vypracovala architektka Růžena Žertová v rokoch 1962-1964. Fasáda priečelia je betónovej štruktúry, dekoratívna bosáž pripomína renesančnú architektúru. Obklad z terazzových tvárnic navrhla akademická sochárka Jana Bartošová-Vilhanová. Do nedávna budova fungovala ako OD Tesco, 15. apríla 2018 ukončili činnosť a budova zmenila majiteľa. Ten plánuje kompletnú rekonštrukciu objektu, ktorej podmienkou je ale zachovať chránené hodnoty ako je práve zachovaná fasáda.

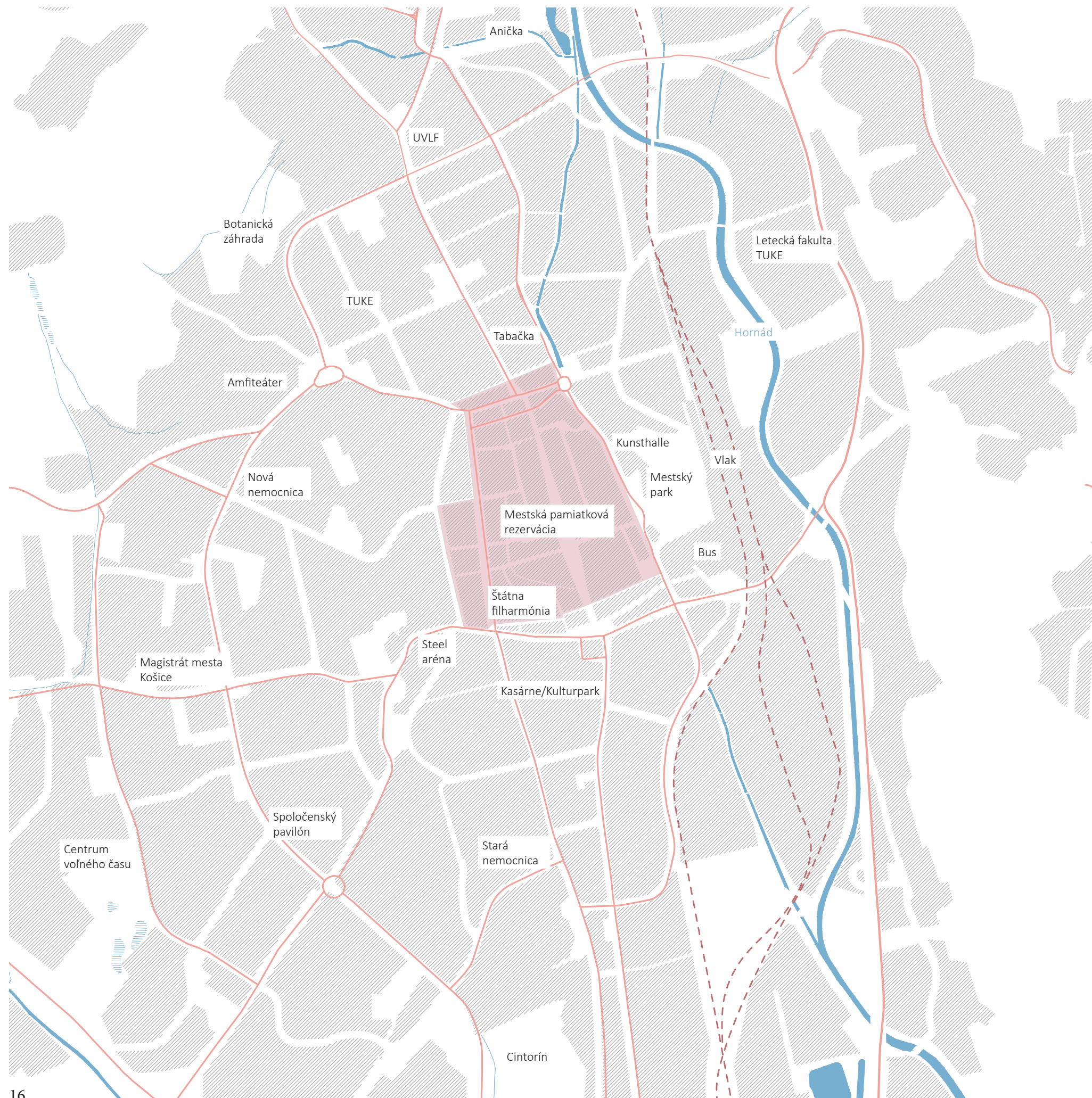
Pohľadnica z roku 1902 zobrazuje Levočský dom pred jeho prestavbou, počas ktorej mu boli pridané viaceré gotické prvky. Napravo od neho stojí secesný Hotel Savoy, dnes kaviareň a hotel Slávia, postavený v roku 1899.

Niekdajšie horné mestské kasárne dnes slúžia Ústavnému súdu Slovenskej republiky.

STARÉ MESTO

Staré Mesto, ako jediná z mestských častí, sa nachádza na území, kde pôvodne vznikalo mesto Košice. Mesto patrí k mestám s bohatou a slávnou minulosťou. Archeologické nálezy dokazujú, že na území mesta žili ľudia už za čias staršej doby kamennej.

Srdcom mesta je mestská časť Košice-Staré Mesto s najvýznamnejšími historickými pamiatkami Košíc. Historické centrum mesta je mestskou pamiatkovou rezerváciou najrozsiahlejšou na Slovensku. Tvorí ho Hlavná ulica a jej príhlé ulice – Kováčska, Mlynská, Hrnčiarska, Alžbetina a Mäsiarska ulica. Od 14. storočia do konca 18. storočia bolo historické jadro ohradené mestským múrom.

Dominantou tohto historického centra, ako aj celého mesta, je predovšetkým Hlavná ulica, ktorá je pešou zónou dlhou asi 1 kilometer a na ktorej sa nachádza najväčšia gotická katedrála v strednej Európe zo 14. storočia – Dóm sv. Alžbety, Kaplnka sv. Michala tiež zo 14. storočia a Urbanova veža so zvoncou zo 14. storočia. Ďalej sa na tejto ulici nachádza aj barokové súsošie Immaculata postavené v rokoch 1720 – 1723, budova Štátneho divadla postavená v neobarokovom slohu na konci 19. storočia a Archeologické múzeum zriadené po odhalení pozostatkov mestských hradieb pri rekonštrukcii Hlavnej ulice.

RIEŠENÉ ÚZEMIE

Mestská časť Košice - Staré mesto

Rozloha	4,34 km ² (434 ha)
Obyvateľstvo	20 751 (31. 12. 2017)
Hustota	4 781,34 obyv./km ²

Analýza mestskej časti

podiel obyvateľov	< 8 %
podiel poľnohospodárskej pôdy	< 20 %
podiel zastavanej plochy	> 60 %
funkčná hustota zaľudnenia	> 100

Staré Mesto – historické jadro mesta Košice je mestská časť s najnižším podielom poľnohospodárskej pôdy.

Momentálne je cieľom historického jadra uspokojiť vysoké požiadavky na výkonnosť mestského centra modernej spoločnosti. Predovšetkým je ale výberovou vzorkou lokálneho mestského staviteľstva.

Základom súčasnej atraktivity mestskej pamiatkovej rezervácie je sústredenie kultúrneho bohatstva, umelecko-historických hodnôt, nadštandardného bývania, obchodu a služieb. Uvedené funkcie vytvárajú identitu mesta, preto je nevyhnutné zachovať ich vo vzájomne vyvážených proporciách. Ohrozením napr. bola adaptácia mnohých meštianskych domov pre účely podradných obchodných prevádzok s nízkym štandardom, realizovaná živelné začiatkom 90. rokov.

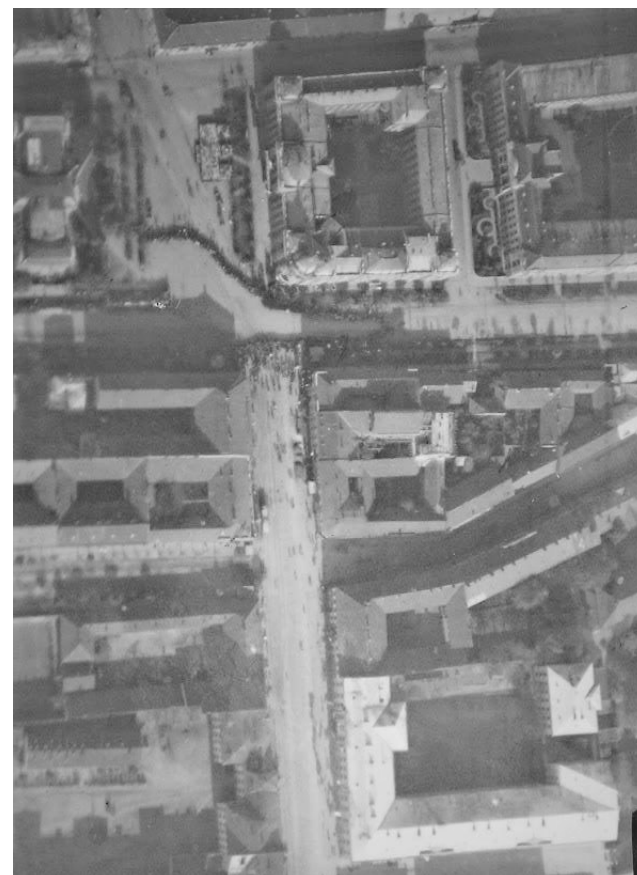

60. roky 20. storočia, ulica Jána Bačíka, v pozadí vyústenie do Továrenskej ulice.

20. roky 20. storočia, priamo Hviezdoslavova, vľavo pohľad na Továrenskú. Dnes je na mieste tejto križovatky kruhový objazd.

70. roky 20. storočia, Hviezdoslavova, vpravo budova železničného riaditeľstva, vľavo pohľad na riešené územie.

20. roky 20. storočia, aerálny pohľad na Hlavnú, Hviezdoslavovu, Továrenskú a Námestie Maratónu mieru, vojenská prehliadka.

Továrenská ulica, pohľad cez prieluku na budovu železničného riaditeľstva, dnes daňový úrad na Hviezdoslavovej ulici.

Pohľad priamo do prieluky, pred začatím výstavby Mlynská bašta.

Hviezdoslavova ulica, pohľad cez prieluku na Továrenskú, v pozadí výstavba Mlynská bašta.

Nadhľad na prieluku, v pozadí prebiehajúca výstavba Mlynská bašta.

Továrenská ulica, pohľad od Hlavnej, prebiehajúca výstavba administratívnej budovy Bastion Office Center.

Hviezdoslavova ulica, pohľad od Námestia Maratóna mieru na prieluku (pokračovanie osi Hlavnej ulice). Prebiehajúce práce na výstavbe administratívnej budovy Bastion Office Center na parcele.

- obchod a služby
- bývanie
- kultúra a šport
- priemysel a výroba
- iné

NÁPLŇ

Historické centrum mesta Košice, tak ako mnohé iné mestá, stojí pred problémom modernej spoločnosti a to - rýchle striedanie funkcií historického jadra.

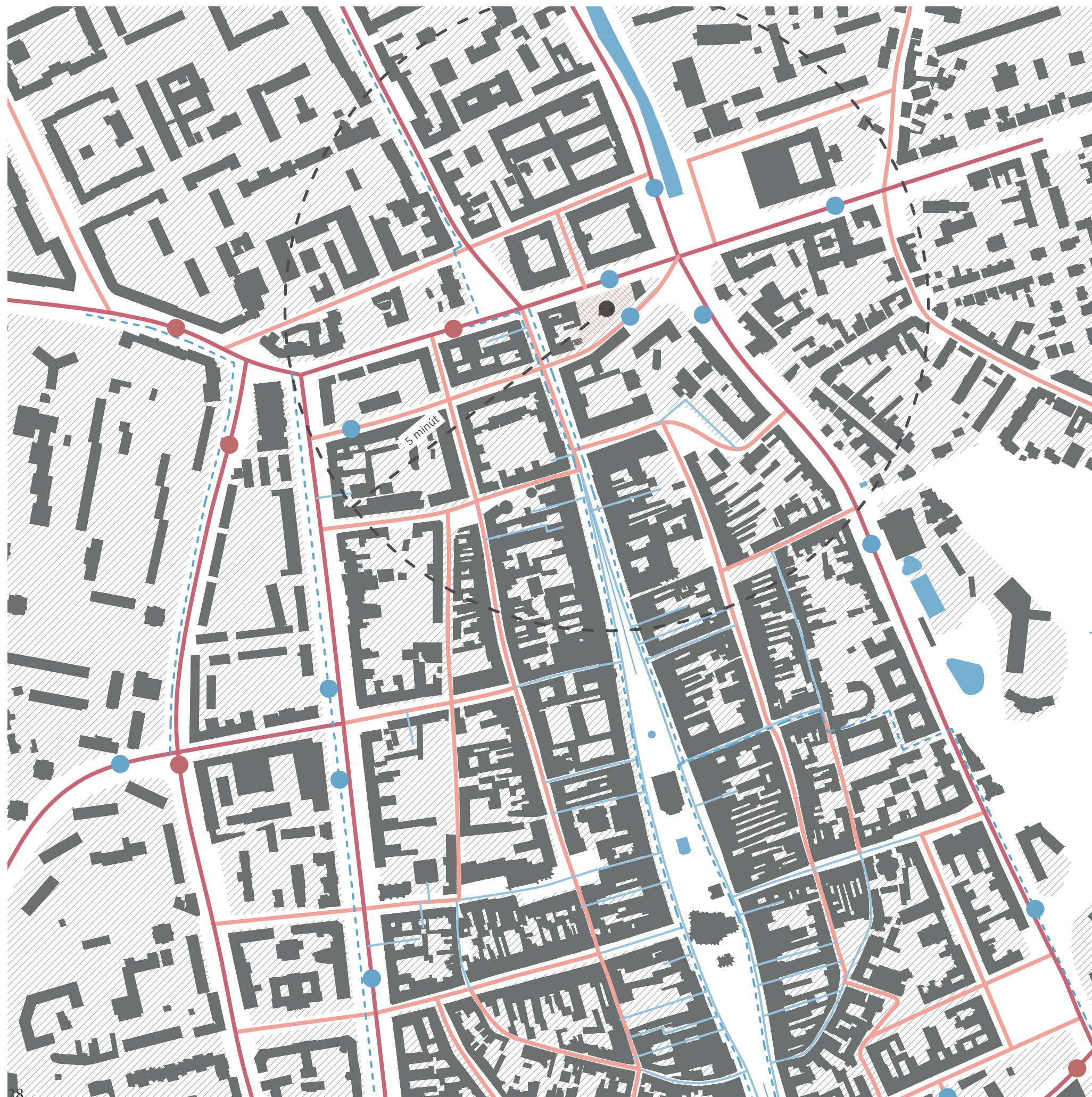
Historické jadro bolo sformované predovšetkým obytnou funkciou a práve preto poskytuje priestor pre nadštandardné bývanie. Centrum Košíc sa momentálne ocitá v strede podnikateľských záujmov o čo najlukratívnejšie priestory.

Mestská pamiatková rezervácia v Košiciach sa v priebehu stáročného historického vývoja stala centrom významných mestských a nadmestských funkcií. Predovšetkým však bola obytným sídlom, prezentovaným najmä unikátnou architektúrou meštianskych domov, a práve jej bytová funkcia je dnes v ohrození.

Súčasný funkčný využitie plôch MPR nie je priaznivé, pretože okrem plôch so zmiešanou vybavenosťou a obytnou funkciou je aj nepomerne vysoké zastúpenie plôch pre administratívu, najmä súkromného charakteru.

Existencia administratívy, parkovísk, garáží, skladov a prevádzok s vysokými nárokmi na distribučnú dopravu sa javí pre budúcnosť v MPR Košice ako nevhodná, a preto sa požaduje ich vymiestnenie za jej hranice s využitím uvoľnených plôch pre komplexné dobudovanie preferovaných funkcií.

BÝVANIE

- hlavný ťah
- obslužná cesta
- pešia zóna/cesta
- - - - - cyklostezka
- zastávka električky
- zastávka autobusu

DOPRAVA A DOSTUPNOSŤ

Hlavná ulica a k nej prináležiace ulice a uličky sú vymedzené pre peší pohyb. Hlavná je vybudovaná ako pešia zóna takmer v celej svojej dĺžke, zároveň nesie funkciu dvoch cyklosteziok. V minulosti v centre nielenže prebiehala automobilová doprava ale taktiež električková. Myšlienka spätného obnovenia týchto tratí je stále v povedomí a teda do budúcnosti možná.

V entrálnom páse historického jadra prebieha len zásobovacia automobilová doprava a to len vo vymedzených hodinách. Zvyšok MPR je pre automobily veľmi dobre dostupný, a práve naopak, svojou architektúrou, uličným profilom a charakterom ulíc nevyhovuje takto nadmerne povolenej doprave. To sa prejavuje hlavne na tatickej doprave, kedy je celý periméter mestskej rezervácie zaplnený parkujúcimi autami a chodec stráca vizuálny i fyzický kontakt s priestorom ulice.

Košice majú dlhodobý negatívny vzťah s automobilovou dopravou, ktorú zakaždým uprednostňujú pred progresívnejším riešením situácie v centre mesta pre obavy z nepriazne zo strany obyvateľov.

MPR je v svojich hraniciach obohnaná mestským okruhom a podobne obkolesená mestskou hromadnou dopravou, autobusovou a električkovou.

- Východoslovenské múzeum
- Knižnica Jána Bocatia
- Mlynská bašta neskôr Mariánsky dvor
- Kino Úsmev
- Ústavný súd Slovenskej republiky
- Hotel Golden Royal
- Kunsthalle
- Slovenské technické múzeum
- Regionálne centrum remesiel ÚĽUV
- Pamätná izba Sándora Maráiho
- Csáky-Dezőfiho palác
- Súsošie Immaculata- Morový stĺp
- Hlavná pošta
- Kostol najsvätejšej Trojice v Košiciach
- Miklušova väznica
- Levočský dom
- Katova bašta
- Východoslovenské múzeum Rodošto
- Dominikánsky konvent
- Štátne divadlo Košice
- Stará radnica
- Jakabov palác
- Evanjelický kostol
- Múzeum Vojtecha Löfflera
- Dóm svätej Alžbety
- Univerzita Pavla Jozefa Šafárika
- Synagóga na Puškinovej ulici
- Hotel Dukát

KULTÚRNE A SAKRÁLNE STAVBY

- kultúra
- sakrálné stavby

- Slovenská správa ciest
- Dopravný úrad
- Rakúska knižnica
- SOS Jána Bocatia
- Košický samosprávny kraj
- ZŠ Park Angelinum 7
- SPŠ strojnícka
- Daňový úrad Košice
- Knižnica Jána Bocatia
- Miestny úrad Košice- Staré Mesto
- Kancelária prezidenta SR
- Ústavný súd SR
- Štátna jazyková škola
- SPŠ strojnícka
- Ministertvo vnútra- Štátny archív v Košiciach
- Farský úradReformovaného cirkevného zboru v Košiciach
- SPŠ dopravná
- Gymnázium Poštová 9
- Teologická fakulta KU
- Samospráva majetku KSK
- Správa majetku mesta Košice
- ZUŠ
- Premonštrátske gymnázium
- Církevná SZŠ sv. Alžbety
- Správa zariadení úradu vlády SR
- Právnická fakulta UPJŠ
- Krajský pamiatkový úrad Košice
- Gymnázium sv. Tomáša Akvinského
- Regionálny úrad verejného zdravotníctva
- Rímskokatolícky farský úrad
- Filozofická fakulta UPJŠ
- Univerzitná knižnica UPJŠ
- Prírodovedecká fakulta UPJŠ
- Mestská polícia
- Obvodný banský úrad
- Štátna vedecká knižnica
- Evanjelické gymnázium J.A. Komenského
- Univezita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
- Gymnázium Šrobárová 1
- Východoslovenská energetika

ZDROJE

Mestská pamiatková rezervácia v Košiciach, *História Košíc pre budúcnosť mesta, Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie*, Košice 10/2015. ISBN 80-89089-42-9

Charakteristika regiónu, <https://www7.statistics.sk/wps/portal/ext/themes/regional/kosicky%20kraj/about>

Štatistický úrad SR, *Košický kraj v číslach 2018* [online] Slovenská republika.

Štatistický úrad SR, *Krajské mesto Košice 2017* [online] Slovenská republika.

História mesta, https://sk.wikipedia.org/wiki/Dejiny_Ko%C5%A1%C3%AD

História mesta, kartografické údaje, charakteristika, demografické údaje, <https://www.kosice.sk/mesto/z-historie-mesta-kosice>

Historické fotografie, <http://www.starekosice.sk/>

Historické mapy, http://webkosice.szm.com/Mapy/googlemaps_v3.html

Mapové podklady, <https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis/sk/>

Mapové podklady, Útvary hlavného architekta mesta Košíc

